

HOMMELS KWEKEN

J. WILCKE.

Hommels laten zich lastig kweken. En dat terwijl ze toch nauw verwant zijn aan onze Honingbij en daarmee in levenswijze een grote overeenkomst vertonen, want het zijn net zo goed sociale bijen met koninginnen, mannetjes en werksters, waarbij de koningin zorgt voor de productie van de eieren en de, onvruchtbare, werksters de verzorging van de nakomelingschap voor hun rekening nemen en erop uit trekken om van de bloemen honing en stuifmeel te halen. Maar er is één kenmerkend verschil en dat geeft bij het kweken de doorslag: het nest van de Honingbij is meerjarig, het overwintert als compleet volk met volle werkster-bezetting, en de koningin, die 3 tot 5 jaar blijft leven, wordt elk jaar door een nieuwe vervangen (waarbij de oude koningin met een deel der werksters als voorzwerm wegtrekt en een nieuwe kolonie sticht); het hommelnest is éénjarig en in de herfst sterft het volk met werksters en oude koningin geheel uit, de koningin leeft niet veel langer dan 1 jaar en de jonge koninginnen, die in de zomer geboren worden, zijn dan blijkbaar nog niet geslachtsrijp en niet in staat haar te vervangen; ze verlaten het nest en overwinteren, na bevrucht te zijn, in hun eentje op beschutte plaatsen. Het volgend voorjaar beginnen ze elk een eigen nest en moeten daarbij aanvankelijk, tot de eerste ploeg werksters uitkomt, alle werkzaamheden zonder enige hulp zelf opknappen, net als de wijfjes van het eerste het beste solitaire bijtje.

De nesten van de meeste hommelse soorten zitten in of op de grond en in de zomer, als ze flink bevolkt raken, is het, afgaande op de regelmatig in- en uitvliegende werksters, helemaal niet zo moeilijk ze te vin-

den aan slootkantjes, aan bosranden, tegen houtwallen, aan de voet van bomen en op dergelijke plaatsen meer. Met een beetje zorg zijn ze heel best uit te graven en over te brengen in een houten kastje met een afneembaar deksel en een voorlopig nog afgesloten uitvlieg-opening in een der korte zijwanden; de daarbij vluchtende werksters worden zoveel mogelijk in glazen buisjes gevangen en de koningin mag natuurlijk in geen geval ontsnappen; thuis worden ze in het kastje op het nest gebracht. Het kastje kan nu op elke gewenste plek worden neergezet en dan is het aan te bevelen het hele zaakje wat te laten betijen en pas de volgende ochtend het uitvlieggat te openen. Als de werksters voor het eerst weer buiten komen moeten ze zich nog grondig oriënteren doch spoedig zijn ze aan de nieuwe omstandigheden gewend en vliegen in en uit of er niets gebeurd was. Ze zijn blijkbaar heel sterk ingesteld op het nest en trekken zich van de rest weinig aan.

Het lukt zelfs uitstekend de nesten binnenshuis in afgesloten kastjes verder te kweken. De werksters kunnen dan natuurlijk niet uitvliegen om honing en stuifmeel te halen en daarom hing ik in het kastje een paar van bijenwas gemaakte bakjes, die ik geregeld vulde met honingwater en stuifmeel. Dat honingwater bestond uit 1 deel bijenhoning en 2 delen water; het stuifmeel was afkomstig van tijdens de bloei verzamelde elzenkatjes en werd met een beetje honing gemengd.

Ter wille van de waarneming is het prettig onder het deksel van de kastjes een glasplaatje te leggen. Bij de kastjes, die afgesloten binnenshuis worden gehouden, is een deksel dan zelfs overbodig, maar om

uitwaseming mogelijk te maken en schimmelvorming tegen te gaan, is gaas hier beter dan glas. De kap van was, waarmee vele hommels hun nest overdekken en die het onmogelijk maakt een blik in het nest te werpen, kunnen we zonder bezwaar gedeeltelijk verwijderen.

Ik kan iedereen deze eenvoudige kweekmethode aanbevelen. Bang voor steken hoeven we nauwelijks te zijn, hoewel met enkele soorten een beetje oppassen wel geboden is. Onze gewone Aardhommels (*Bombus terrestris*) bv. zijn nogal agressief en hebben me wel eens enige dagen met een flink opgezwollen gezicht laten rondlopen, maar tegenwoordig heeft de dokter ook daar preparaten tegen.

Met dat onderbrengen van complete volken in kastjes krijgen we echter slechts een deel van de hommelmobiologie te pakken en het uiterst belangrijke en interessante begin, de stichting van het nest, ontgaat ons. Daarvoor moeten we de koninginnen hebben, zodra ze uit de winterslaap zijn ontwaakt. Maar zo gemakkelijk als het is een heel hommelveolk in de zomer aan een kastje te wennen, zo moeilijk lukt dat in het voorjaar met de enkele koningin. Om de kastjes aantrekkelijk te maken, vul ik ze met speciaal nestmateriaal, bestaande uit 1 deel ongewassen schapewol, 1 deel gedroogd veenmos en 1 deel muizennest. Schapewol en veenmos zijn gemakkelijk te krijgen, maar muizennesten vind je niet zo gauw in voldoende hoeveelheid. Misschien zijn ze ook niet nodig en is gedroogd gras of vlas of ander vezelig spul even goed, doch in de natuur blijken de hommelsoninginnen veelal een voorkeur te hebben voor oude muizennesten, die zij op de reuk vinden; de muizengeur lijkt me dus wel belangrijk en ik houd daarom wat witte muizen en geef die vlas om te nestelen, dan komt de geur vanzelf.

Nu kunnen we op verschillende manieren trachten een koningin te bewegen in zo'n aantrekkelijk kastje een nest te beginnen. Ik heb dat geprobeerd door ze erin op te sluiten, voor goed, onder voeding met stuifmeel en honing, of voor enkele dagen in de hoop dat ze na vrijlating weer in het kastje terug zou keren. Met deze min of meer gewelddadige methodes heb ik tot nog toe echter geen succes gehad.

Maar ik heb ook kastjes met nestmateriaal in de grond ingegraven op een diepte van ± 50 cm, en die van een 80 cm lange en $2\frac{1}{2}$ cm wijde, zwak hellende toevoergang voorzien door een ijzeren pin door de grond te steken van de oppervlakte tot in de opening van het ingegraven kastje. Daarna werd het gat dichtgegooid, de grond goed aangestampt en de pin teruggetrokken en dan was het maar afwachten of een van de uit de winterslaap ontwaakte en vrij rondvliegende koninginnen uit eigen verkiezing in zo'n kastje wilde gaan nestelen. Van mijn ingegraven kastjes kreeg ik zo het vorige seizoen 20 % bevolkt. Dat percentage is nog niet hoog, maar de methode kan nog in velerlei opzicht verbeterd worden; bovendien was 1951 een slecht hommelaar, de eerste maanden waren koud en vooral nat en de hommelsoninginnen kwamen daardoor veel later en veel schaarser dan normaal uit de winterslaap te voorschijn.

Ik reken dit jaar op een hogere opbrengst en hoop ook op wat meer resultaat van de methode met de opgesloten koninginnen, want die heeft toch allerlei voordelen boven de ingraafmethode: ze is heel wat eenvoudiger uitvoerbaar, maakt een veel geregelder en intensiever waarneming van de beginstadia mogelijk en stelt ons bovendien in staat de hommelsonsoorten, die wij in de kastjes willen laten nestelen, zelf te kiezen.